

I. ANTYCZNE I ŚREDNIOWIECZNE KONCEPCJE POCHODZENIA SŁOWIAN – ANTIQUÉ AND MEDIEVAL CONCEPTS OF SLAVS ORIGIN

RYSZARD GRZESIK*

BIBLICKÁ BABYLONSKÁ VEŽA A ANTICKÍ ĽUDIA. HĽADANIE VLASTNÝCH PREDKOV V STREDOVEKU

THE BIBLICAL TOWER OF BABEL AND THE ANTIC PEOPLE. SEARCHING FOR OWN ANCESTORS IN THE MIDDLE AGES

Abstract. The article is a presentation of ethnogenesis of Slavs in the view of medieval chronicles. Hungarian medieval historiography served as a starting point of the reflection. The author describes how national “Prehistory” was presented in Hungarian chronicles and compares them with the general tendencies in medieval historiography to show the way in which native origins were created. It was a search for a common ascendant of the European people based on the Bible figure of Japhet and the way in which this tradition is related to facts known from ancient history (like the Trojan War) as well as geographical description based on ancient erudition. It was the common explanation of native origins in the entire Western and Eastern Christianity. As a result, the culture of medieval and Pre-Modern Europe united despite the political divisions.

Keywords: Hungarian and European chronicle-writing; origins of nations and states; ancient geographical and ethnographical erudition; cultural unity of medieval Europe

Jedným z problémov, ktorým sa zaoberá moderná slavistika, je otázka etnogenézy Slovanov. Tejto problematike sa venujú predovšetkým reprezentanti medievalistických disciplín, takých ako história, prehistória¹, jazykoveda, kultúrna a fyzická antropológia. Diskusia, ktorá prebieha už viac ako dvesto rokov, je ďaleko od konca. Uskutočňuje sa hlavne v Poľsku a generuje mnoho mimovedeckých

* ORCID: 0000-0001-7887-6895; Instytut Slawistyki PAN, ul. J. Bartoszewicza 1B/17, 00-337 Warszawa, e-mail: grzesik@man.poznan.pl.

¹ Navrhujem rozlíšenie termínov archeológia a prehistória. Archeológia bude disciplínou založenou na skúmaní a interpretácii archeologických prameňov (na analytickej úrovni), zatiaľ čo prehistória je syntéza založená na archeologických prameňoch a interpretáciách, ale používajúca aj výsledky iných historických vied.

emócií medzi podporovateľmi autochtonistickej a allochtonistickej koncepcie etnogenézy Slovanov (Grzesik 2017).

Ale záujem o genézu vlastnej komunity má oveľa staršie korene. Ľudia mali záujem o ich minulosť od začiatku historického vedomia. Pýtali sa seba, odkiaľ pochádzali ich predkovia, ako vznikla ich spoločnosť, ako budovali svoj štát či inú komunitu, prečo sa líšia od iných ľudí, svojich susedov a obyvateľov ďalekých krajín. Mali ale i záujem o celý svet, blízky a ďaleký. Arno Borst, autor monumentálnej monografie ideí, ktoré mali objasniť jazykovú diferenciáciu sveta, sa pýtal: „Woher stammen die Sprachen und die Völker? Wie und wann sind sie entstanden? Sind sie aus einer Ursprache hervorgegangen, aus einem Urvolk, oder hat es die heutige Mannigfaltigkeit von Anfang an gegeben?“ (Borst 1958, obálka).

Otázky etnogenézy boli skúmané hlavne v kontexte počiatkov národov a stredovekej mentality. Myslím si, že na začiatku bloku referátov venovaných etnogenéze Slovanov v stredovekých kronikách, pripravených v rámci Komisie včasných dejín Slovanov im. Prof. Gerarda Labudu pri Medzinárodnom komitáte slavistov, treba bližšie zanalyzovať, ako stredovekí kronikári pozerali na etnogenézu vlastnej komunity. Ako príklad zanalyzujeme uhorské kroniky.

Uhorský štát bol založený Maďarmi², ktorí dorazili do Karpatskej kotliny na konci 9. storočia. Stretli tam etnicky rozličné obyvateľstvo, ale s prevahou Slovanov, ktorí podľa historikov a historických demografov tvorili okolo 50% celkovej populácie (Kovacsics 1995; Kristó 2000)³. Bol to teda štát čiastočne slovanského charakteru, ktorý musí byť predmetom záujmu slavistov všetkých disciplín. Napriek tomu treba jasne zdôrazniť, že to nebol slovanský štát, ako napr. Česko či Poľsko. Vládnuca vrstva pozostávala z príslušníkov ugrofínskeho a turkitského pôvodu, a Slovania, ktorí ho obývali, prevzali tradíciu príchodiacich. Je to čitateľné v kronikách, keď analyzujeme otázky etnogenézy a prehistórie⁴.

² Terminológia slovanských národov, ktoré boli súčasťou Uhorska sa líši od poľskej terminológie. V poľštine existuje jedno slovo 'Węgień', 'Węgry', ktoré znamená aj Uhor, aj Maďar, respektíve Uhorsko, Maďarsko. To znamená, že poľský historik bude pozerat' na Uhorsko ako krajinu Maďarov a jej etnické zloženie bude už v pozadí. Slovák, Čech či Chorvát a Srb použije termín Uhry (Uhří, Ugri) a Uhorsko (Uhersko, Ugorska) na vymedzenie štátu, ktorý jestvoval do roku 1918, resp. jeho obyvateľov. Maďarsko a Maďari sa objavujú po roku 1918. Stretáme sa napr. s termínom Starí Uhri, ktorý je už falšovaním. V tomto článku budem rozlišovať termín 'uhorský', 'Uhorsko' na označenie štátoprávneho útvaru, a 'maďarský' v etnickom význame. Porov. Kónya et al. 2013. Ale v 19. stor. bol v Poľsku populárny „slovanský“ model terminológie: Węgrzyn a Madziar. Nowak 2018, s. 180-181 pozn. 61.

³ V historiografickej diskusii vznikla výskumná otázka, ku ktorej slovanskej skupine treba priradiť uhorských Slovanov. Ján Stanislav 1949, 1970 bol toho názoru, že patrili k západným Slovanom a boli to predkovia dnešných Slovákov. István Kniezsa 1938, s. 291-342 v nich videl južných Slovanov, a to predovšetkým bulharských Slovanov, a v okolí Oroszváru aj rusínskych sedliakov, zas Elemer Moór 1956 uznal, že na teritóriu Uhorska sa stretli predkovia Slovákov, slovanských Bulharov a Slovincov. Gyula Kristó 2000, s. 40-41 tvrdí, že do dnešnej maďarčiny prešli slová z jazyka panónskych Slovanov.

⁴ Norbert Kersken 1995, 686-688 upozornil, že prehistória (Vorgeschichte) a dávna história (Vergangenheitsgeschichte) zaberá v uhorských kronikách okolo 80% obsahu.

V najstaršej dodnes zachovanej kronike *Gesta Hungarorum* anonymného notára kráľa Bela čítame o veľkej krajine na východe. Je to Skýtia zvaná taktiež Dentumoger, ktorá siaha k Nigrum Pontum a rieke Thanais i močiaru, v ktorom vidíme Meotidu, dnešné Azovské more. Od východu susedila s národmi Gog a Magog, ktoré si podrobil *Magnus Alexander* (Alexander Veľký). Krajina nebola podriadená žiadnemu vládcovi. Prvým kráľom Skýtov bol Magog, Jafetov syn a jeho národ bol nazvaný Moger. Z tohto rodu pochádzal slávny kráľ Athila, ktorý sa usadil v Panónii. Po mnohých rokoch z rodu kráľa Magoga sa narodil Ugek, otec Álmoša. Skýti boli veľmi odvážnym národom. Prinútili perzského kráľa Daria k úteku a zabili kráľa Peržanov Kýra. Potom utekal pred nimi aj samotný Alexander Veľký. Skýti rozdelili svoju krajinu na sedem častí a sedem náčelníkov sa nazývalo Hetumoger, tzn. *hét magyar*, sedem Maďarov. Po smrti Ugeka sa rozhodli presunúť do Panónie, ktorá pred rokmi patrila Attilovi a ako svojho vodcu si zvolili Álmoša a jeho dynastiu. Potom odišli zo Skýtie, pretože ich už nemohla nakŕmiť. Treba ešte dodať, že matka Álmoša, Emeše mala sen, v ktorom bola inseminovaná orlom⁵ a preto novo narodený syn dostal meno Álmoš od maďarského álom, to znamená sen. A možno je tak pomenovaný podľa skutočnosti, že od neho pochádzajú svätí králi, dodáva kronikár nadväzujúc na svätosť uhorskej dynastie (Múcska 2000, kap. 1-7, s. 36-45; Sychala 2011).

Ako vidíme, u anonymného notára sa stretávame s názvom krajiny, prevzatom z antickej geografie (Kotłowska, Grzesik 2016 s. v. Scytia, Scytowie, s. 316-318). Stretávame sa aj s eponymom celej komunity Magogom, synom Japheta. Od neho pochádzali aj Attila aj Ugek a Álmoš, historickí vodcovia z rodu Arpádovcov.

Priblížme si teraz kroniku, ktorá je chronologicky najbližšou k dielu Anonyma. Je to tzv. Uhorsko-poľská kronika. Ale v nej o etnogenéze prichodiacich zistíme veľmi málo. Počujeme iba o kráľovi Aquili, ktorý vládol *orientalem regionem Vngarorum*, čiže východnou krajinou Uhrov a chcel byť slávnym na celom svete. Totižto zobral vojská a s nimi opustil rodnú krajinu a prešiel cez celú Európu. Nakoniec sa Maďari osídlili *in Sclauonia* (Karácsony 1969, cap. 1, s. 9; Homza 2009, s. 118].

Následná kronika, ktorú treba spomenúť, vyšla z pera majstra Šimona Kézaiho. Zaraďuje sa do dlhého radu uhorských kroník, tvorených na kráľovskom dvore od druhej polovice 11. alebo počiatku 12. storočia a nazvaných Uhorskou národnou kronikou, čiže *Gesta Ungarorum*. Tie Pra-Gesta boli v 12. storočí dvakrát pretvorené. Po prvýkrát sa to stalo v dobe Štefana II., syna Kolomana Učeného, keď do *Gesta Ungarorum* bol dopísaný opis života kráľa Ladislava, v tomto čase ešte nie svätého, tzv. *Gesta Ladislai regis*; po druhýkrát po polovici 12. storočia, v dobe Gejzu II. alebo Štefana III., keď bola zmenená charakteristika Kolomana na nega-

⁵ Šimon Kézai píše (Veszprémy, Schaer, Szűcs 1999, kap. 27, s. 80), že Arpád, syn Álmoša, syna Elada [Elóda], syna Vgera [Úgyeka], pochádzal *de genere Turul*. V maďarskej mytológii je mýtický vták turul považovaný za totemický symbol Arpádovcov (Kotlińska 1996).

tívnu a text bol doplnený o najnovšie udalosti. Tretia verzia vznikla len po roku 1270, počas krátkej vlády Štefana V. a jej autorom bol Majster Ákoš. Aj o jeho verziu sa opieral Šimon, klerik na dvore Ladislava IV. Kumánskeho, ktorý písal v rokoch 1282 až 1285 (Kersken 1995, s. 671-672). Šimon bol taktiež autorom *Historia Hunorum*, ktorá od jeho časov bola zakomponovaná do korpusu Uhorskej národnej kroniky a do uhorsko-maďarskej mentality a dodnes definuje historické povedomie Maďarov.

Ako teda vyzerá etnogenéza Maďarov v očiach Šimona Kézaiho? Siahla do obdobia potopy, po ktorej mal Noe troch synov: Sema, od ktorého pochádza 22 kmeňov, Chama, od ktorého pochádza 33 kmeňov a Jafeta, ktorý zrodil 17 kmeňov. Spolu to bolo 72 kmeňov. Potom Šimon upozorňuje na Jozefa [Flaviusa] a podľa neho píše, že všetci hovorili hebrejsky. 21 rokov po potope Gigant Menrot, syn Thany z rodu Jafeta, začal budovať veľkú vežu, aby sa ľudstvo cítilo bezpečne počas nasledujúcej potopy. Ale počas budovania Boh zmiešal ich jazyky tak, že sa nemohli dorozumievať. Všetci sa rozptýlili až po konce zeme. Gigant Menrot odišiel do zeme Evilath, ktorá v tomto čase bola nazvaná Perziou a tam mal dvoch synov zrodených zo ženy Eneth: Hunora a Magora. Mal aj iných synov s inými ženami, ktorí dali počiatok perzskej komunite a ich jazyky sa líšia tak, ako *Saxones et Turingi*. Hunor a Magor počas poľovačky na laň dosiahli Meotidské bariny. Tam pôsobila rodina synov Belara, medzi nimi dve dcéry kniežaťa Alanov, Dulu. Bratia sa s nimi oženili. Potom sa s deťmi presunuli do Skýtie, kde žili už pre nás tajomní Alpzurovia a Prusi, ktorých vyhnali a usídlili sa tam. Skýtia je najvýchodnejšou časťou Európy, siaha k Severnému moru a Ryfejským horám, kde hraničí s Áziou, zemou Iorianov čiže Georgiou, Tarsiou a Mangaliou, čiže Mongolskom. Na juhu žije ľud Corosmina, čiže chorezmijský, nachádza sa tu aj Etiópia, nazvaná Menšou Indiou. Tečú tam dve veľké rieky: Etul a Togora. Etul je Don, ktorý pramení v Ryfejských horách, tečie cez zem Alanov a vteká do Okrúhleho mora. Togora tečie cez divé lesy, bariny a snežné hory Skýtie, kde slnko nepresvitá cez oblaky a cez Hyrkaniu vteká do Severného mora. Vďaka veľkosti krajiny ani Rimania, ani Alexander Veľký nestihli dobyť túto zeme. V krajine žijú Pečenehovia a Bieli Kumáni. Skýtske kráľovstvo bolo rozdelené na tri časti: *Barsatiam, Denciam et Mogoriam* a na 108 provincií. Tých 108 kmeňov konštituuje dnešných Maďarov, lebo len oni sú potomkovia Hunora a Magora. Potom čítame, že v šiestej epoche sveta Hunov v Skýtii bolo už tak veľa, že zvolili medzi sebou kapitánov, z ktorých štvrtý bol Ethela, syn Bendacuz. A ďalej máme opis, ktoré uhorsko-maďarské rody sú s ním spríbuznené a ako *Huni sive Hungari* prišli cez Susdal nad Tisu a do Panónie, kde porazili Rimany a vytvorili svoj štát [Veszprémy, Schaer, Szűcs 1999, kap. 3-9, s. 8-38].

Verzia „národnej kroniky“ spolu s Hunsťou históriou bola nanovo prerobená v 30. rokoch 14. storočia v kláštore budínskych františkánov, podľa čoho ju nazývame Kronikou budínskeho minoritu. V origináli sa dodnes nezachovala, ale poznáme ju z viacerých odpisov, ktoré tvoria kroniky zo 14. a 15. storočia.

Rozdeľujú sa na dve rodiny: rodinu Budínskej kroniky, nazvanej tak od najstaršieho uhorského inkunábulu, vytlačeného Andreasom Hessom v roku 1473 a rodinu Obrázkovej kroniky z roku 1358, spísanej možno stoličnobelehradským kanonikom Markom Káltim (Sopko 1995, s. 19-20, 26-29⁶). Obe kroniky boli vydané Sándorom Domanovszkým ako Kronikárska kompozícia zo 14. storočia s paralelným textom obidvoch redakcií (Domanovszky 1937). Kým Budínska kronika podáva príbeh identický, ako už nám známa kronika Kézu a len Menrota nazýva Nemprotom, Obrázková kronika prináša zmeny.

Najsamprv sa kronikár odvoláva na biblickú knihu Genezis, podľa ktorej spomína ako Budínska kronika mená synov Noeho, že z nich pochádza 72 kmeňov, z Jafeta 15, z Chama 30 a zo Sema 27. Potomkovia Sema osídlili Áziu, Chama Afriku a Jafeta Európu od Taurusu a Amanu, hôr v Sicílii a Sýrii po rieku Tanay, ktorá leží v Skýtii. Tu sa odvoláva kronikár na diela svätého Hieronyma o hebrejských otázkach a popisuje Jafetových synov. Jedným z nich bol Gomer, od ktorého pochádzajú Galati a Gallici, ktorí sa potom nazývali Francigene od nejakého Francio, syna Parisa a vnuka Priama, prvého kráľa Tróje. Potom vyšli z Tróje a presídlili sa do Panónie, ktorá sa za čias Alexandra Veľkého nazývala Horným Gréckom. Tam, vedľa rieky Hyst, čiže Ister, ktorá sa v alamančine volá Dun, vybudovali mesto Syccambriu a na 40 rokov pred narodením Krista v strachu pred východnými národmi prešli na západ a usadili sa nad riekou Sakana. Od Franciona začali nazývať svoju krajinu Franciou a na počesť otca Franciona, Parisa, hlavné mesto Parížom. Druhým synom Jafeta bol Magog, od ktorého podľa Hieronyma pochádzali Skýti. Od Madaya pochádzali Medovia, od Janana Gréci, od Tubala Španieli, od Mosocha občania Kapadócie, od Tyrasa Tráci. Kronikár nám predstavuje ešte niektorých vnukov Jafeta. Potom zistíme, že synom Kusa, čiže vnukom Chama, bol Nemprot, ktorý začal budovať vežu proti Bohu. Za trest Pán pomiešal všetky jazyky sveta. On, a možno iný Nemprot, bol tyranom a kráľom Babylonu. Jeho synovia boli Hunor a Magor, predkovia Maďarov. Ale, ako s hrôzou zistil kronikár, *Hunor et Magor, patres Hungarorum, fuerunt filii Nemroth, qui fuit filius Cus, qui fuit Cam, qui fuit a Noe maledictus* (Domanovszky 1937, kap. 4, s. 248-249). To by znamenalo, že Maďari nie sú Jafetidmi. Ale našťastie pravda je iná. Ako vraví Sväté Písmo a učitelia Cirkvi, Maďari pochádzajú od Magora, syna Jafeta, ktorý 58 rokov po potope prišiel do krajiny Euilat a zo ženy Enee zrodil synov Magora a Hunora. A po tejto interpretácii sa kronikár vráti k nám známemu príbehu o poľovačkách v Meotide, usadeniu sa v Skýtii, 108 skýtskych provinciách a ich prechode pod vedením Ethelu do dnešnej vlasti.

Podobne vyzerá povest' o etnogenéze Maďarov v Kronike Jánosa Thuróczyho (Jána z Turca) zo 70. rokov 15. storočia. Autor, prvý svetský uhorský autor, preu-

⁶ Bohužiaľ, táto práca obsahuje len výťahy z kronikárskych textov, ktoré sa bezprostredne týkajú dnešného slovenského územia, preto tu chýbajú etnogenetické fragmenty.

kazuje sa ešte väčšou erudíciou, cituje napr. Herodota a Diodora Sicílskeho (Johannes de Thurocz 1985, kap. 3, s. 19; o autorovi Sopko 1995, s. 21).

Ako vidíme, uhorské kroniky, ktoré kreuju maďarské etnogenetické povedomie, obsahujú niekoľko elementov. Je to tradícia o pôvode Maďarov z východu, z Východného Uhorska, čiže Skýtie. Sú tu motívy cesty na Západ a usídlenia sa na novom mieste. Nachádzame aj povesti o narodení Álmoša, ktoré Lesław Spychała podľa Györgya Györffyho nazval uhorskou dynastickou legendou (Spychała 2011)⁷. Ale najväčnejšia sa zdá byť biblická genealógia spoločenstva, podávajúca miesto Uhrov v európskej ekumene a snahy nájsť svojich predkov aj medzi potomkami Noeho, aj v slávnych antických spoločenstvách, v prípade Maďarov Skýtov a Hunov.

Uhorsko-maďarská tradícia dobre zapadá do celoeurópskeho prúdu hľadania svojich etnogenetických predkov. Vychádza zo živej, u barbarských kmeňov kolektívnej mentality, podľa ktorej všetci obyvatelia sú potomkovia spoločného predka. Taký spôsob myslenia nie je cudzí ani nám. Karol Modzelewski (2004, s. 463) uvádza príklad poľskej patriotickej piesne „Rota“, zloženej na slávnosti k 500. výročiu bitky pri Grunwalde, ktorá sa konala v roku 1910 v Krakove a mala protinemecký význam. V texte Marii Konopnickej čítame: „Polski my naród, polski lud, królewski szczep piastowy“. To znamená, že dnešní Poliaci sú potomkovia spoločného predka, Piasta.

Arno Borst upozorňuje, že na prelome staroveku a stredoveku nastali v európskej kultúre zmeny. Na jednej strane sa myslitelia spätí s kresťanským náboženstvom pokúšali spojiť antickú svetskú tradíciu s tradíciou biblickou, na druhej strane zasa barbarskí kronikári chceli preukázať, že ich etnické skupiny sú časťou grécko-rímskej civilizácie. Z týchto aspirácií vznikli univerzálne kroniky, ktoré počas celého stredoveku predstavovali konkordancie osudov zo svetskej a sakrálnej histórie (tak ako napr. *Chronika imperatorum et pontificum* Martina z Opavy) a etnogenetické legendy, ktoré jestvovali v európskom kultúrnom prostredí viac ako tisíc rokov. Najpopulárnejšia bola *Historia Troiana*. Vieme, že Rimania považovali za svojich predkov obyvateľov Tróje. Týkalo sa to aj latinských spoločenstiev v provinciách. A tak už Sidonius Apollinaris, pôsobiaci v 5. storočí, pre ktorého vlasťou bola Galia, a nie Rím, považoval obyvateľov Auvergne za bratov Latinov, to znamená za potomkov Trójanov (Borst 1958, s. 421-422; Pomian 2009, s. 28). Už skôr Ammianus Marcellinus uznal Burgundov za vetvu Rimánov. Pravdepodobne legenda o trójskom pôvode všetkých obyvateľov Galie v literárnej verzii vznikla v Burgundsku v polovici 7. storočia a bola zapísaná v Kronike tzv. Fredegara. Stala sa etnogenetickou legendou Frankov a od nich konštituovala pocit postfranských spoločenstiev (Pomian 2009, s. 25-45). Ale *Historia Troiana* bola známa aj za Lamanšským prielivom, na Britských ostrovoch. V *Historiae Britonum*, pochádzajúcej podľa Arno Borsta (1958, s. 472) z prelomu 7. a 8. storočia, čítame o trójskom vodcovi Brutusovi, príbuznom Eneaša, ktorý ako rímsky konzul dorazil

⁷ Bádateľ tvrdí, že legendu zápisal anonymný notár.

na ostrov, ktorý sa volal Britániou a jeho obyvatelia sa nazývali Britonmi. S touto tradíciou sa stretávame v neskoršom anglickom a waleskom dejepisectve (Borst 1958, s. 470-483; Pomian 2009, s. 41; Zientara 1985, s. 345-348; Banaszkiwicz 1979, s. 46-50; Kersken 1995, s. 320-367 (Anglicko), 368-398 (Škótsko); Snyder 2011, s. 32).

Ale legendický vývod od starovekého hrdinu a ľudu nebol jedinou metódou etnogenetického vývodu. Spolu s ním jestvoval aj druhý – vývod od biblickej postavy. Vždy to boli synovia Noeho a ich potomkovia, pričom Európu obsadili Jafetidovci. To vedel už v 5. storočí Sulpicius Sever, ktorý ich umiestňuje na Západe, zasa Izidor zo Sevilly ich stotožnil s Európanmi (Borst 1958, s. 406, 446). Odtiaľ do biblického vývodu boli pripojené aj svetské postavy z antickej histórie – hrdinu – eponyma. Videli sme to analyzujúc uhorské kroniky. Veľmi podobne vyzerá etnogenetická problematika v kronikách písaných v slovanských štátoch, čo bude predmetom nasledujúcich statí.

Vďaka spoločnému etnogenetickému vývoju sa Európa, rozdelená politicky s mnohými medzi sebou konkurujúcimi politickými útvarmi, stala kultúrne a mentálne jednotnou. I dnes je to jeden zo základov unifikujúceho sa kontinentu. Nakoniec zacitujme významného poľského historika, Benedykta Zientaru, ktorý v 80. rokoch 20. storočia napísal: „Druga wojna światowa ostatecznie – piszę to wbrew własnym, niezbyt racjonalistycznym nadziejom – odebrała Europie supremację polityczną, a punkt ciężkości historii świata przeniosła w ręce mocarstw, tworzących znowu wieloetniczne potęgi o coraz większym stopniu wewnętrznego ujednoczenia – jeszcze nie niwelacji. Sama Europa szuka jedności – aby ratować upadającą gospodarczą pozycję kontynentu, a także aby ratować własne tradycje kulturowe“. A ďalej: „Trzeba jednak pamiętać, że różnorodność w jedności jest cenniejsza niż jednolitość“ (Zientara 1985, s. 360). Veľké etnogenetické príbehy, akokoľvek falošné z pohľadu historických udalostí, konštituuju základ spoločného vedomia, a tie isté fakty vytvorili rôzne tradície. Je to jeden zo základov rozmanitosti unifikujúceho sa kontinentu, na ktorej sa našťastie zúčastňujú aj slovanské národy.

Text upravil Mgr. Miroslav Števík

PRAMENE

- Domanovszky A. (ed.) 1937, *Chronici Hungarici compositio saeculi XIV.*, w: E. Szentpétery (ed.), *Scriptores rerum Hungaricarum*, t. 1, Budapest, Academia Litterarum Hungarica atque Societate Historica Hungarica, s. 217-505.
- Johannes de Thuocz 1488 [2018], *Chronica Hungarorum. Kronika Jána z Turca. Faksimile pôvodného vydania 1488*, z latinského originálu prel. J. Sopko, Bratislava, Vydavateľstvo Perfekt a.s.
- Johannes de Thurocz 1985, *Chronica Hungarorum*, vol. 1. *Textus* (ed.) E. Galántai, J. Kristó, Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Homza M. 2009, *Uhorsko-poľská kronika. Nedocenený prameň k dejinám strednej Európy*, Bratislava, Libri Historiae; Post Scriptum.
- Karácsonyi B. 1969 (ed.), *Chronica Hungaro-Polonica, pars 1. (textus cum varietate lectionum)*, Szeged (Acta Historica Universitatis Szegedensis de Attila József nominatae, t. 26).

- Kotłowska A., Grzesik R. 2016 (ed.), *Testimonia najdawniejszych dziejów Słowian. Seria łacińska*, t. 1. *Starożytność. Pisarze najdawniejsi*. Poznań–Warszawa, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy [prístupné len elektronicky: <https://ispan.waw.pl/ireteslaw/handle/20.500.12528/24> – prístupné 16. decembra 2019].
- Múcska V. 2000 (ed.), *Kronika anonymného notára kráľa Bela. Gesta Hungarorum*, Budmerice, Vydavateľstvo RAK, Nadácia Osudy predkov.
- Sopko J. 1995, *Kroniky stredovekého Slovenska. Stredoveké Slovensko očami kráľovských a mestských kronikárov*, Budmerice, Vydavateľstvo RAK, Nadácia Osudy predkov.
- Veszprémy L., Schaer F., Szücs J. 1999 (eds), *Simonis de Kéza Gesta Hungarorum. Simon of Kéza The deeds of the Hungarians*, With a study by J. Szücs, Budapest, Central European University Press.
- Viedenská maľovaná kronika 2016, *Chronica Picta*, Marek z Káltu. *Viedenská maľovaná kronika. 1358-1370*, Z latinského originálu preložil J. Sopko a T. Lengyelová, Bratislava, Vydavateľstvo Perfekt a.s.

LITERATÚRA

- Banaszkiewicz J. 1979, *Kronika Dzierzwy. XIV-wieczne Kompendium Historii ojczystej*, Wrocław–Warszawa–Kraków, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Borst A. 1958, *Der Turmbau von Babel. Geschichte der Meinungen über Ursprung und Vielfalt der Sprachen und Völker*, Band 2, Teil 1, Stuttgart, Anton Hiersemann.
- Borst A. 1959, *Der Turmbau von Babel. Geschichte der Meinungen über Ursprung und Vielfalt der Sprachen und Völker*, Band 2, Teil 2, Stuttgart, Anton Hiersemann.
- Grzesik R. 2017, *Гжесик, Рышард. Этногенез славян в польской исторической рефлексии XX-XXI вв., „Studia Slavica et Balcanica Petropolitana“* 2 (22), s. 107-121.
- Kersken N. 1995, *Geschichtsschreibung im Europa der „nationes“*. *Nationalgeschichtliche Gesamtdarstellungen im Mittelalter*, Köln–Weimar–Wien, Böhlau Verlag.
- Knieza I. 1938, *Ungarns Völkerschaften im XI. Jahrhundert*, „Archivum Europae Centro-Orientalis“ 4, s. 241-412.
- Kónya P. a kol. 2013, *Dejiny Uhorska (1000-1918)*, Prešov, Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove.
- Kotlińska J. 1996, *Symboliczne znaczenie ptaka turula w kulturze węgierskiej*, „Proglas” [ed. Kraków], 4, s. 40-42.
- Kovacsics J. 1995, *A történeti demográfia válaszaí és nyitott kérdései Az Árpád-kori népesség számára vonatkozóan*, w: J. Kovacsics (red.), *A honfoglalás és az Árpád-kor népessége. Az 1995. február 16-án Budapesten megrendezett Népesedéstörténeti Konferencia előadásai*, Budapest, Központi Statisztikai Hivatal (Magyarország történeti demográfiája 1), s. 8-36.
- Kristó Gy. 2000, *Magyarország népei Szent István korában*, „Századok” 134, s. 3-44.
- Kürbisówna B. 1952, *Studia nad Kroniką wielkopolską*, Poznań, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.
- Modzelewski K. 2004, *Barbarzyńska Europa*, Warszawa, Wydawnictwo Iskry.
- Moór E. 1956, *Die Ausbildung der Betriebsformen der ungarischen Landwirtschaft im Lichte der slawischen Lehnwörter*, „Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae“ 2, s. 31-117.
- Nowak J. 2018, *Piastuni dziejów. Wizerunki narodów europejskich w polskiej refleksji romantycznej*, Warszawa, Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk.
- Pomian K. 2009, *Przeszość jako przedmiot wiary. Historia i filozofia w myśli średniowiecza*, wyd. 2, Warszawa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Snyder Ch. 2011, *Exploring the World of King Arthur*, wyd. 2, London, Thames & Hudson Ltd.
- Spychała L. 2011, *Studia nad legendą dynastyczną Arpadów. Między pulpitem średniowiecznego skryby a „warsztatem” współczesnego badacza*, Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego („Acta Universitatis Wratislaviensis”, No. 3329, Historia 182).